

Svanhuset på Drottningholm

SAGAN OM DEN FULA ANKUNGEN

Ett litet hus för de kungliga svanarna vid Drottningholm är ett av de mer udda inslagen i Fastighetsverkets byggnadsbestånd. I sommar har det renoverats och återfått sin forna glans efter år av förfall.

Finns det ett svanhus ute på Drottningholm? Frågan är berättigad. Den lilla byggnaden ligger lite vid sidan om de vanliga promenadvägarna och har länge varit förfallen. Med kraftigt blekta fasader och väl inbäddad i grönska har den varit svår att upptäcka.

Men nu har den fula ankungen bytt skepnad och förvandlats till en vacker svan. Parken har därmed blivit ytterligare en attraktion rikare.

Vita svanar har tidigare varit ett traditionellt inslag ute på Drottningholm. För dessa svanar byggdes svanhus som vinterbostad. Ett sådant lär ha funnits redan under 1700-talet, och i ett inventarium från 1815 nämns till och med tre stycken svanhus. Dessa revs och ersattes på 1840-talet av det svanhus som än i dag finns kvar ute på den så kallade Svanholmen i den engelska parken.

Svanhuset byggdes 1846–47 efter en

ritning av Gustaf Brandelz, daterad 1845. Den försiktigt färglagda ritningen visar en åttkantig byggnad med spetsigt tak. Väggfälten har dekoration i form av svanar. Taket kröns av en liten spira med en krans strax därunder och vid takfoten finns också ett glest

kransmotiv. Invändigt rymmer rummet en åttkantig bassäng och en eldstad som uppenbarligen eldades från ett separat mindre utrymme.

Huruvida spiran och den nedre kransen vid takfoten någonsin kom till utförande är oklart. I räkenskaper från 1850 talas om «kulan och kransen» vilket kan motsvara dagens kotte och övre krans.

Byggnaden genomgick en omfattande renovering 1909 varvid bland annat den förmultnade träbassängen togs bort och ersattes med ett kar i betong. Samtidigt flyttades eldstaden. Troligen

Ritning till ett svanhus på
Drottningholm godkänd av
Oskar I 1845.

Lennart Tjärnberg målar
fasadens kandelaberornamen-
tering med oljefärg.

tillkom skorstenen vid detta tillfälle och taket täcktes om med förzinkad plåt och fick en ny krans i samma material. Den gamla kotten återanvändes dock. År 1961 gjordes putslagningar med kalkcementbruk.

År 1996 tog dåvarande slottsarkitekten Ove Hidemark fram ett förfrågningsunderlag för renovering av fasaderna. Arbetena kom aldrig till utförande. Efter att jag kompletterat och preciserat handlingarna har arbetena genomförts under år 2003.

Plåttaket har skrapats och målats om i grön kulör. När det gäller takets färgsättning finns en uppgift ur räkenskaper från 1850 om «taket 4 ggr stryket med hvit oljefärg samt ornerat», vilket bör betyda att det varit dekormålat. Ur räkenskaper från 1861 framgår att taket då ströks med «kopparfärg», vilket måste tolkas som en grön kulör. Sedan dess torde taket ha varit grönmålat.

När det gäller kotten, eller kulan som den kallas i räkenskaper från 1850, samt kransen så var dessa enligt 1850 års räkenskaper «förgylld med halfslaget guld». Kotten finns kvar i original, medan takytan och kransen är utförda i förzinkad plåt, troligen från början av 1900-talet. På kotten kunde

vi fortfarande finna små kvarsittande spår av förgyllning. Däremot var den nu så pass rostskadad och trasig att den inte gick att återanvända. Därför har en kopia av kotten tillverkats i kopparplåt som sedan förgyllts med bladguld. Kopparplåten gör att vi på sikt undviker risken för korrosionsangrepp genom förgyllningen. Den nytillverkade kotten är ett plåtslageriarbete på högsta nivå, levererad av Oskar Jansson plåt & smide.

Beträffande de dekorerade väggfälten anger 1850 års räkenskaper «muren utvändigt 3 ggr stryken med oljefärgnissa, samt 3 ggr stryken m oljefärg och ornerade». Hur orneringen såg ut nämns inte, men man kan rimligen utgå från att de kraftigt vittrade målningar med bland annat svanmotiv som finns i dag troligen är original, även om de bätrats under åren. Övrig dokumentation finns i form av en mycket noggrann fotodokumentation i färg och svartvitt från 1992, utförd av fotograf Magnus Persson. Det är tio år sedan bilderna togs, och då var dekormålningen i ett bättre skick än i dag, vilket betyder att flera detaljer framgår mycket tydligare.

Pigment- och färganalys har genom-

förts av Riksantikvarieämbetet och sedan har dekormålningen utförts av Lennart Tjernberg och Daniel Nyholm. Eftersom dekoren var sliten och i begränsad omfattning även helt borta har vi tillsammans fått tolka hur dessa partier kan ha sett ut. Till vår hjälp har vi tittat på liknande tidstypiska motiv i form av kandelabrar och svanar. Diskussionerna på plats har varit många och successivt preciserat framställningens kolorit och motiv. Vissa slutjusteringar kommer att göras våren 2004. På svanhusets norra sida finns ett väggfält där såväl svan- som kandelabermotiv var relativt oskadda och inte alltför vittrade. Dessa har behållits medan resten är nymålat ovanpå de befintliga resterna.

Svanhuset är tänkt som ett dekorativt inslag i den engelska parken. Detta förutsätter dock att byggnaden har en lyskraft som den sedan länge förlorat. Avsikten med restaureringen av svanhuset har varit att återge den lilla byggnaden sin pregnans och därmed sin roll i parken. Detta kommer framöver att ytterligare förstärkas genom selektiva röjningar av sly och buskar. ■

Jan Lisinski;
Slottsarkitekt, Drottningholms slott

Dekorationsmålare Daniel Nyholm slutför väggfältens svandekor. Då målningarna var kraftigt vittrade har motiven delvis rekonstruerats utifrån liknande tidstypiskt dekormåleri.

Pardörrarna in till byggnaden har nytillverkats.